

Pred sprejemom zakona o pokojninskem zavarovanju

Novi osnutek zakona o pokojninskem zavarovanju, ki ga je te dni sprejel zvezni izvršni svet, je bil dalj časa predmet razpravljanja zainteresiranih državnih organov, samoupravnih ustanov in organizacij, družbenih in drugih organizacij ter posameznikov. Temeljni vzrok za uveljavljanje tega zakona izvira iz potrebe rešiti načelna vprašanja zavarovanja v skladu z našimi možnostmi in družbeno gospodarskimi interesi, odpraviti pomanjkljivosti pokojninskega sistema, ki smo jih ugotovili v dosedanjem izvajanju predpisov.

Način določanja pokojninske osnove

Bistvena sprememba pokojninskega sistema je v novem načinu določanja pokojninske osnove. Medtem ko smo po sedanjih predpisih pokojninski razred določali predvsem po strokovni izobrazbi in delovnem stažu, uveljavlja novi predlog zakona načelo, da se za vse zavarovance odreja pokojninska osnova po zavarovalnih razredih, v katere so zavarovanci razvrščeni po povprečni višini svoje plače, tako da je razvrstitev v najvišje zavarovalne razrede odvisna od strokovne izobrazbe, ki je potrebna za delo na delovnem mestu, na katerem zavarovanec dela. To pomeni, da je zavarovanec določen kategorije delovnega mesta lahko po plači razvrščen samo do najvišjega zavarovalnega razreda, ki je določen za to kategorijo. Tako postane plača bistvena prвина, od katere je večinoma odvisna višina pokojninske osnove. Zavarovalni razredi naj vplivajo kot korektiv v tistih primerih, kjer so zneski visokih plač rezultat subjektivnih okoliščin, kakor tudi, da se doseže določeno razmerje med pokojninami zavarovancev posameznih kategorij strokovne izobrazbe. Zavarovalni razredi in pokojninske osnove so tako predpisane, da rastejo plačni razponi progresivno v zavarovalnih razredih, a pokojninske osnove upadajo po višini plače. Tako je bilo doseženo, da so v novi sistem zavarovalnih razredov zajete vse sedanje plače ne glede na njihovo višino. Po pokojninski osnovi, določeni na temelju razvrstitve oseb v ustrezni zavarovalni razred, se odredi znesek pokojnine z uporabo ustreznega pokojninskega odstotka po skupno priznanem pokojninskem stažu.

Nepopolne osebne pokojnine

Druga bistvena novost novega pokojninskega sistema je uvedba institucije nepopolne osebne pokojnine za zavarovance, ki imajo manj kakor 30 ali 25 let delovnega staža. Da je to pokojnino mogoče doseči, postavlja predlog kot pogoji, da je imel zavarovanec v zadnjih 5 letih najmanj po 7 mesecev delovnega staža v vsakem letu ali skupno najmanj 3 leta in 5 mesecev delovnega staža. Če pa ima zavarovanec 15 let delovnega staža je upravičen na pokojnino, če ima v zadnjih 5 letih najmanj po 8 mesecev delovnega staža v vsakem letu ali skupno najmanj 4 leta in 2 meseca.

Zakonski predlog izhaja iz tega, da so

lahko tisti zavarovanci, ki so si pridobili pogoje za popolno osebno pokojnino, še nadalje v delovnem razmerju tako, da so upravičeni na prejemanje polovice zneska polne pokojnine ne glede na višino plače v delovnem razmerju. Takim osebam se pokojnina povečuje za 5% pokojninske osnove za vsako leto takega dela.

Udeleženci narodnoosvobodilne vojne

Pri pridobivanju in določanju pravic na pokojnino so novost tudi določbe za udeležence narodnoosvobodilne vojne. Tako se lahko osebam, ki so stopile v narodnoosvobodilno borbo do 9. septembra leta 1943, kakor tudi udeležencem španske državljanske vojne, pod določenimi pogoji izjemno prizna pravica na pokojnino po posebnem organu, ne glede na leta delovnega staža. Zvezni izvršni svet lahko prav tako izjemno prizna pravico na osebno in družinsko pokojnino tudi tedaj, ko zato niso izpolnjeni zakonski pogoji, kakor lahko tudi določi večjo pokojnino od tiste, ki pripada po zakonu.

Predlog določa, da se priznajo v delovni staž za pokojnino tudi nekatera razdobja, ki jih po sedanjih predpisih niso priznavali v pokojninski staž, ali pa je bilo njihovo priznavanje sporno, kakršno je ilegalno delo, sodelovanje v narodnoosvobodilnem gibanju, sodelovanje v stavkah, čas prebit izven delovnega razmerja za časa okupacije itd. V pokojninski staž se vračuna tudi čas prebit pred 6. aprilom leta 1941 pri ilegalnem revolucionarnem delu v državi in inozemstvu in to: čas, v katerem se zavarovanec ni mogel zaposliti zato, ker je pripadal revolucionarnemu gibanju, ali pa je bil na odgovornih dolžnostih v revolucionarno politični organizaciji, čas prebit v zaporih, taboriščih, konfinaciji in internaciji, čas, ki ga je revolucionarni delavec preživel izven delovnega razmerja zaradi bolezni in poškodb, ki jih je dobil pri revolucionarnem delu, ali zaradi posledic bolezni in poškodb, ki jih je dobil pri odvzemu svobode, slabem ravnanju in preganjanju. Prav tako se vsem zavarovancem, ki so pred 6. aprilom leta 1941 preživeli v Jugoslaviji v stavki ali izprti, ali so zaradi sodelovanja pri stavki ostali brez dela do 6 mesecev, ta čas všteje v pokojninski staž.

Samostojni poklici

Pod določenimi pogoji se v pokojninski staž vračuna tudi čas prebit pri opravljanju samostojne poklicne dejavnosti, in to: kulturnim delavcem (umetnikom, književnikom, filmskim delavcem in časnikarjem) advokatom in javnim notarjem, zdravstvenim delavcem, tehničnim strokovnjakom, obrtnikom kakor tudi osebam, ki so se ukvarjale z uslužnostnimi dejavnostmi na javnih krajih (nosači, ulični snažilci obutve, kolporterji itd.). Advokat, zdravstveni delavec in tehnični strokovnjakom se prizna čas po 15. maju leta 1945 do uveljavitve novega zakona, a od dela pred 15. majem leta 1945 samo toliko časa, kolikor so ga po osvoboditvi preživeli v delovnem razmerju pod pogojem, da so bili zaposleni, najmanj 5 let. Kolikor po osvoboditvi prebijejo v delovnem razmerju najmanj 15 let, se jim pri-

zna za pokojnino tudi ves čas, ki so ga prej prebili v opravljanju samostojne dejavnosti. Predlog pod določenimi pogoji regulira tudi priznanje pokojninskega staža duhovnikom kakor tudi zavarovancem, ki so prekinili delovno razmerje, ker so se včlanili v kmečke delovne zadruge.

Ugodnejši pogoji za vdove

Z zakonskim predlogom so določeni za vdove, ugodnejši pogoji, kakor so bili dosedanj, posebno pa za vdove mlajše od 45 let, ki imajo otroke, ali pa so v času smrti zavarovance bile stare več kakor 40 let. Vdova zavarovance ima pravico na družinsko pokojnino, če je do smrti svojega moža dopolnila 45 let starosti. Vdova, ki je mlajša od 45 let, pridobi pravico na pokojnino samo v primeru, če ima otroka pod 15 leti ali starejšega, če je popolnoma za delo nesposoben. Prav tako uživa vdova pravico do pokojnine v primeru, če je po smrti zavarovance ostalo troje ali več otrok, in to vse dotlej, dokler uživajo to pravico otroci. Prav tako tudi v primeru, če je na dan smrti zavarovance vdova trajno in popolnoma za delo nesposobna, ali če postane nesposobna v roku enega leta po smrti svojega moža. Če vdova v času, ko v navedenih primerih dobi pokojnino, dopolni 45 leto starosti, ohrani to pravico še naprej. Kolikor pravico na pokojnino izgubi zaradi nedopolnjenih let ali po dopolnjenih 40 letih življenja, lahko vdova ponovno pridobi pravico na pokojnino, ko dopolni 45 let. V primeru, da je vdova v času smrti zavarovance bila več kakor 40 let stara, a mlajša od 45 let, pridobi pravico na pokojnino, ko doseže 45 let starosti.

Pridobivanje pokojnine za otroke

Ugodnejši pogoji od dosedanjih so prav tako določeni tudi za pridobitev pokojnine za otroke, posebno pa za tiste, ki so brez staršev ali katerih živi roditelj nima pravice na pokojnino. Višina te pokojnine je odvisna od števila družinskih članov, ki izpolnjujejo pogoje za pokojnino. Odstotki se povečujejo in znašajo: za enega člana 55 %, za dva člana 70 %, za tri člane 85 %, a za štiri člane 100 %. Če imajo pravico na pokojnino tudi člani širše družine, pripada takim članom družinska pokojnina v višini razlike med skupnim zneskom družinske pokojnine, ki jo prejemajo člani ožje družine, in zneskom osnove za določanje družinske pokojnine.

Zakonski predlog ureja tudi pravico na pokojnino umetnikov in drugih javnih in kulturnih delavcev: književnikov, likovnih umetnikov, skladateljev, znanih glasbenih umetnikov, ki jim je to umetniško delo osnovni poklic. Tudi filmski delavci spadajo pod določbe tega zakona. Za pridobitev in določitev pravice na pokojnino umetnikom in javnim delavcem, se prizna delovni in posebni staž. V delovni staž se vračuna čas zavarovanja, ki ga je tista oseba preživela v svojstvu umetnika in javnega delavca, kakor tudi drugi čas, ki se prizna po splošnih predpisih v delovni staž. V poseben staž se vračuna tudi čas prebit pri opravljanju umetniškega in javnega dela do uveljavitve tega zakona.

Z zakonskim predlogom se zagotavlja vsem upokojencem enak položaj, ne glede na čas upokojitve. Tako je z novim predlogom sedanjim upokojencem zagotovljeno, da se jim bo višina pokojnine izenačila z višino pokojnine novih upokojencev. Vsi sedanji uživalci pokojnin bodo razvrščeni ali prevedeni v nov zavarovalni razred, po katerem jim bo odrejena tudi pokojnina.

M. G.